

EL-CEZİRE (CİZRE) ZENGİ ATABEGLERİNİN SİKKELERİ

Coins Of The Al-Jazeera (Cizre) Zengid Atabegs

DOI: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1195>

Ramazan UYKUR

Özet

Söz konusu çalışma Mardin Müzesi'nde el-Cezire Zengi atabegleri zamanında basılmış 6 sikkeyi kapsamaktadır. Çalışmanın amacı sikke yazıtlarını okuyarak hangi melike ait olduklarını tespit etmek ve figürlerini ikonografik bakımdan ele almaktır. İncelenen sikkelerden 2 tanesi Müüzeddin Sencar Şah, 3 tanesi Müüzeddin Mahmud ve 1 tanesi de Muizzeddin Mahmud ile el-Melik el-Zahir'in ortak iktidarları döneminde basılmıştır. Müüzeddin Sencar Şah döneminde 584 (1189) yılında basılmış sikkelerde Roma ve Grek üslubunda uzun, dalgalı ve dağınık saçlarıyla dikkat çeken portreler görülmektedir. Bu portreler saç tarzlarıyla Grek mitolojisinde yer alan Arethusa büstlerini anımsatmaktadır. Fakat portrelerin yüz özellikleri ise Orta Asya üslubunda ay yüzlü, çekik badem gözlü olarak isimlendirilen Uygur tipindedir. Müüzeddin Mahmud'un 606 (1210) yılında el-Cezire'de basılmış sikkelerinde, sikkenin ön yüzünde cepheden verilmiş, bir hilali havaya kaldırmış yarım büst şeklinde kağan tasvirleri görülmektedir. Bu tasvirler Ortaçağ İslam dünyasında burçlar ve gezegenlere duyulan ilginin tezahürü şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Eski Mezopotamya toplumlarında güneş, ay ve yıldız kültleri oldukça etkiliydi. Özellikle 3. bin yılın ortalarından itibaren silindir mühürler üzerinde Ay tanrısı Sin, Ay sembolü ile beraber tasvir edilmiştir. İslamiyet öncesinde Türkler Mani dinini kabul ettikten sonra bu dinin prensiplerine göre Ay Tanrısını inançlarının merkezine yerleştirmişlerdir. Bu zamana kadar Tanrıya Gök Tanrı derlerken, bundan sonra Ay Tanrı demişlerdir. Antik Türk düşüncesine göre iktidar, insana Tanrı tarafından verilir. Böylece tasvirler Ay tanrıdan kut alarak tahta çıkma şeklinde sembolleşmişti. Muizzeddin Mahmud ve ez-Zahir'in 639 (1241) yılında el-Cezire'de ortak iktidarlarında basılan sikkesinde ise Melik Mahmud, Melik Zahir, Halife el-Müstansir ve Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Keyhüsrev'in isimleri yer almıştır.

Anahtar Kelimeler

Zengiler, el-Cezire, Sencar Şah, Muizzeddin Mahmud, el-Melik el-Zahir, Sikke.

Abstract

This study covers 6 coins printed at the Mardin Museum at the time of al-Jazeera the Zengi Atabeg. The aim of the work is to read the coin inscriptions and to determine which king they belong to and to handle their figures in iconographic terms. Two of the coins investigated were published by Müüzeddin Sencar Shah, three by Müüzeddin Mahmud and one by the joint authority of Muizzeddin Mahmud and al-Malik ez-Zahir. In the period of Müüzeddin Sencar Shah, in the coins printed in 584 (1189), portraits with long, wavy and scattered hair in Roman and Greek style are seen. These portraits are reminiscent of Arethusa busts in Greek mythology with their hairstyles. However, the facial features of the portraits are the Uyghur type, which is called moon-faced, sharp almond-eyed in Central Asian style. In the coins of Müüzeddin Mahmud printed in Al-Jazeera in 606 (1210) the depictions of khan in the form of a half-bust raising up a crescent given from the front in the front side. These depictions are in the form of manifestations of interest in horoscopes and planets in the Middle Ages Islamic world. In ancient Mesopotamian societies, sun, moon and star cultures were very influential. Especially since the middle of the 3rd millennium, sin, the Moon God, was depicted on the cylinder seals together with the symbol of moon. In the pre-Islamic period, after the Turks accepted the religion of Mani, they placed the Moon God in the center of their beliefs according to the principles of this religion. Until this

time, Turks called God as Tengri, they called him as Moon God then. According to ancient Turkish thinking, power was given to man by God. Thus, the depictions were symbolized in the form of ascending to the throne by taking happiness from the Moon God. Melik Mahmud, Melik Zahir, Halife el-Müstansir and Seljuks Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev's names were included in the joint authority of Muizzeddin Mahmud and ez-Zahir in their joint rulings in al-Jazir'a in 639 (1241)

Keywords

Zengids, al-Jazeera, Sencar Shah, Muizzeddin Mahmud, el-Melik el-Zahir, Coins.

References

- Alptekin, Coşkun, "Zengi", İA, XIII, İstanbul (1978), 526-532.
- Artuk, İbrahim ve C. Artuk, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Katalogu, I, MEB, İstanbul 1970.
- Azarpay, G. ve A. D. Kilmer, "The Eclipse Dragon on an Arabic Front is Piece-Miniature", Journal of the American Oriental Society, 98/4 (Oct.-Dec., 1978), 365. <http://www.jstor.org/stable/599748> 08.11.2017.
- Baer, Eva, Metalwork in Medieval Islamic Art, State University of New York Press, New York 1983.
- Bayat, Ali Haydar, "Harran Sin ve Şamas İnançlarının Anadolu Selçuklu Eserlerindeki İzleri", I. Uluslararası Katılımlı Bilim, Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu, ed. A. Bakkal, Şanlıurfa 2006.

[Tam metne ulaşmak ve tüm referansları görmek için tıklayın.](#)